

i) Informació de les il·lustracions.

La major part de les il·lustracions incloses en els llibres de text fan referència a l'espai físic (ciutats, pobles, carrers, places, etc.) i als transports (diferents mitjans de transport, mapes i plànols de comunicacions, etc.).

Hi ha dos elements que es diferencien dels anteriors, que es poden classificar com a serveis i que solament estan representats pels mercats i els parcs. També apareixen en dos casos senyals de circulació.

No sempre aquestes imatges tenen una localització precisa. Com es pot observar en els quadres anteriors, bona part de les fotografies tenen com a finalitat il·lustrar i no estan pensades perquè els alumnes les identifiquin amb indrets reals. Barcelona és, entre les imatges identificades, la ciutat que apareix més vegades, probablement perquè és un exemple prou evident de la problemàtica dels temes viaris, atès que es tracta d'una gran ciutat amb una regió metropolitana que presenta taxes elevades de concentració de la població.

El darrer element del qual es pot fer referència són els personatges que apareixen en les imatges. Els nens i les nenes són una part important dels personatges de les il·lustracions d'educació viària, junt amb les autoritats viàries: guàrdia urbana i policia de trànsit. És tracta, doncs, novament de representar l'autoritat que fa complir les normes viàries, i també els infants per tal que els alumnes s'hi identifiquin.

En conjunt, les il·lustracions incloses en les pàgines d'educació viària aporten poques novetats. La visió que ofereixen les imatges és que es tracta de mobilitat per l'espai amb algun mitjà de transport, per la qual cosa cal saber interpretar l'espai i és per això que es reproduïxen nombrosos mapes i plànols. Tots aquests elements estan acompanyats d'imatges de nois i noies, i també de la Guàrdia Urbana com a exemple de l'autoritat que cal respectar.

j) Tipologia del discurs.

La major part dels llibres de text analitzats segueixen un model textual descriptiu. Constitueixen evocacions o representacions de persones, objectes, conceptes, fenòmens, fets o processos, designant-los, caracteritzant-los o situant-los en l'espai (Jorba i altres, 1998). Probablement, l'ús quasi exclusiu del model textual descriptiu respon a la finalitat essencial que tenen els llibres de text, la de transmetre informació perquè els alumnes l'aprenguin, o sigui, siguin capaços de repetir-la.

Solament hi ha tres casos en què apareix un model textual explicatiu; per tant, hi ha una aproximació a les causes de la informació que s'exposa, així com algunes solucions (vegeu exemples de l'annex 2 respecte la tipologia del discurs utilitzat en els llibres de text).

5.2. Altres materials curriculars per al tractament de l'educació viària

És cada vegada més freqüent que institucions i entitats, tant públiques com privades, elaborin materials per a ser utilitzats amb la finalitat d'acostar als alumnes determinats coneixements o sensibilitzar-los respecte de determinades problemàtiques.

Aquests materials constitueixen actualment una oferta considerable, que es posa a disposició dels professors i dels centres per tal que disposin d'eines per a poder tractar determinades temàtiques que es consideren d'interès social i que no sempre tenen cabuda en propostes més formals com els llibres de text o bé la hi tenen de forma molt parcial.

Molt sovint aquests materials responen a campanyes institucionals que tenen entre els seus objectius el de donar-se a conèixer a les escoles, amb una finalitat clarament de difusió i propaganda de la pròpia entitat:

“...resulta de actividades, conflicto y compromisos políticos, económicos y culturales. Están concebidos, diseñados y escritos por personas reales con intereses reales. Se publican en función de las limitaciones políticas y económicas de los mercados, los recursos y el poder” (Apple, 1993:110).

La finalitat que persegueixen els materials curriculars és posar a l'abast dels professors i dels alumnes en edat escolar determinades problemàtiques presents a la societat, ja siguin ambientals, de salut, de desigualtat, etc., per tal que puguin actuar en un futur de manera diferent, i complir els objectius que l'entitat que promou els materials considera convenient.

Són pocs els casos en què hi ha per part de la pròpia institució que ha patrocinat els materials un seguiment de com els ha utilitzat el professor o bé una avaluació del conjunt de propostes que plantegen.

Es pot pensar que la presència a les aules d'aquests materials pot ser molt secundària, atesa la poca tradició que tenen els professors en l'ús de materials complementaris. Moltes vegades aquests arriben als centres i passen a formar part del fons de la biblioteca, sense ser utilitzats o experimentats a les aules.

En el cas de l'educació viària, diferents institucions, algunes públiques com el Servei Català de Trànsit (abans Institut Català de Seguretat Viària) del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya o les policies locals d'alguns ajuntaments catalans i institucions privades com les companyies d'assegurances o algunes editorials, han elaborat materials amb l'objectiu d'oferir-los als professors i als centres escolars per tal que disposin d'eines per a treballar aspectes relacionats amb la seguretat i els comportaments viaris.

Hi ha una oferta de materials d'educació viària força important, que presenta les següents característiques:

- Són materials que no sempre han estat sotmesos al control o l'aprovació per part de l'Administració educativa.

- S'ofereixen a les escoles i als professors de forma gratuïta; per tant, són elements propagandístics de l'entitat que els financia, que prèviament ha decidit què mereix ser ensenyat i per què (Martínez Bonafè, 1992).
- Estan pensats, sovint, per a ser utilitzats a classe; per tant, contenen propostes didàctiques que faciliten el treball del professors.
- S'ofereixen en diferents suports: llibres, vídeos, disquets, etc. la qual cosa possibilita fer propostes atractives als alumnes o simultaniejar-los amb materials més formals com els llibres de text.

En qualsevol cas, els diferents materials d'educació viària reflecteixen el tipus de formació i missatge que vol promocionar l'entitat que els ha elaborat i finançat. És per aquest motiu que s'ha considerat interessant analitzar i valorar quina educació viària hi ha en alguns d'aquests materials disponibles en el mercat.

5.2.1 MATERIALS ANALITZATS

Per tal de conèixer el tractament de l'educació viària que hi ha en diferents materials que s'ofereixen als centres com a oferta complementària, s'han analitzat deu propostes que estaven pensades inicialment per als cicles mitjà i superior d'educació primària. Amb tot, en alguns casos, com que es tracta de material bastant obert i que toca àmpliament aquest tema, pot ser d'utilitat per a altres cursos o etapes educatives.

La relació dels materials analitzats és la següent:

	Materials analitzats	Autor	Entitat/Institució	Any d'edició
1	Educació viària	M. Fortuny / R. Carrió / L. Mariné	Vicens Vives / Gerència de Seguretat Viària / Winterthur	1991
2	Circulem segurs	J. M. Cuadrado / J. Rodríguez	Polícia Local de Rubí / Inst. Català de Seguretat Viària / Winterthur	(sense indicar)
3	És divertit fer educació viària	M.T. Camps / E. Ribes	Inst. Català de Seguretat Viària	1994
4	Nosaltres no ens passem	P. Bayés / Dep. d'Ensenyament	CIVICAR / Inst. Català de Seguretat Viària / Winterthur	1993
5	Guia. Murals. La seguretat viària	M. Cruset / P. Bayés	Vicens Vives / Gerència de Seguretat Viària / Winterthur	1993
6	De la mà de Winterthur, aprendre educació viària	ACV (coord. R. Collado)	ACV / Winterthur	1995
7	La pipa de la pau	M. Carranza	Cruïlla	1995
8	Ep, Rinringues. Sèrie d'educació viària	M. Fortuny	Dep. d'Ensenyament / Gerència de Seguretat Viària / Winterthur	1990
9	Motormanía. Sèrie d'educació viària	J. Kinney	Disney Educational Productions / Dep. d'Ensenyament / Winterthur	1990
10	Qui coneix els nens, sap protegir-los	M.J. Buxó / F. Torrijos	Winterthur	(sense indicar)

No hi ha cap seguretat que aquests materials es trobin en la totalitat dels centres educatius de Catalunya. Els elaborats per institucions públiques acostumen a trametre's a totes les escoles públiques i privades concertades. Quant al material d'entitats privades, la distribució és més irregular i, molt sovint, és una donació que es fa als professors i no als centres.

5.2.2 OBJECTIUS

L'anàlisi dels materials d'educació viària té com a finalitats:

- Determinar la tipologia del material que es presenta.
- Analitzar el tipus d'educació viària que es considera rellevant per a la formació del nois i les noies des de cada una de les entitats que elaboren els materials.
- Valorar els continguts d'educació viària que es pretenen ensenyar i les finalitats que es proposen.

5.2.3 ELEMENTS D'ANÀLISI

Els elements seleccionats per a facilitar l'anàlisi dels materials d'educació viària són els següents:

- a) Tipologia de materials: en quin format es presenten (llibres, vídeos, murals, fitxes, guia del professor, etc.).

Els materials d'educació viària analitzats poden estar pensats i concretats de maneres diverses. D'una banda, poden tenir formats diferents: llibres, disquets, vídeos, etc. També cal precisar a quines persones van adreçats: als professors, als alumnes o a tots dos grups indistintament.

- b) Finalitats que es proposen: quina és la intencionalitat per a la qual es creu que cal treballar l'educació viària a l'escola.

Ensenyar continguts viaris a partir dels materials que s'analitzen, pot tenir dues finalitats:

- Aprendre normativa viària, és a dir, aquella informació que pot considerar-se necessària per a circular correctament a peu o en vehicle.
 - Fomentar actituds cíviues positives, és a dir, transmetre la idea de convivència i ciutadania.
- c) Estructura de la informació: els coneixements poden estar pensats per a transmetre informació basant-se en uns textos o unes imatges, o bé permetre una certa interactivitat dels alumnes a partir de propostes de treball.

Els materials d'educació viària tenen com a finalitat essencial transmetre coneixements viaris. Aquesta transmissió pot fer-se a partir d'una informació a manera de text pensada perquè els alumnes la llegeixin i la interioritzin, a partir d'unes activitats o bé a partir d'unes imatges.

- d) Conceptes que es transmeten: quins són els conceptes que tenen un tractament més reiteratiu.

Si les propostes dels materials d'educació viària són, bàsicament, transmissores, cal determinar si hi ha conceptes més reiteratius que d'altres.

5.2.4 BUIDATGE DELS ELEMENTS ANALITZATS

Quadre comparatiu dels resultats de l'anàlisi

			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Tipologia de material	Format	Llibres	√	√	√			√	√				
		Vídeos									√	√	√
		Murals				√	√						
	Adreçat a	Professors	√		√	√	√	√	√	√			√
Alumnes			√	√	√	√			√	√	√	√	
Finalitats	Aprendre normativa			√			√	√		√		√	
	Adquirir actituds		√		√	√	√	√	√	√	√	√	
Estructura de la informació	Text/Imatge		√	√		√	√	√	√	√	√	√	
	Activitats d'aprenentatge		√	√	√			√	√				
	Activitats d'avaluació		√										
Continguts conceptuals	Vianant		√	√		√	√		√	√	√	√	
	Viatger		√	√		√	√						
	Conductor		√	√		√			√		√	√	
	Senyals de trànsit		√	√					√			√	

1. Educació viària, 2. Circulem segurs, 3. És divertit fer educació viària, 4. Nosaltres no ens passem, 5. Guia. Murals. La seguretat viària, 6. De la mà de Winterthur, aprendre educació viària, 7. La pipa de la pau, 8. Ep Rinringues. Sèrie d'educació viària, 9. Motormanía. Sèrie d'educació viària, 10. Qui coneix els nens, sap protegir-los.

5.2.5 ANÀLISI DELS RESULTATS

A continuació s'inclou la valoració de cada un dels elements analitzats:

a) Tipologia de materials.

Els materials analitzats prenen formats diferents: llibres, vídeos i murals d'observació. Predominen, com es pot observar en el quadre, els llibres que són probablement la concreció més clàssica i la que sovint complau més els professors, ja que és la tipologia de materials més tradicional que s'utilitza a l'escola.

Cal remarcar, també, que els materials s'adrecen majoritàriament als alumnes, però la major part inclouen propostes i orientacions pensades perquè els professors en puguin fer un ús determinat a la classe.

b) Finalitats que es proposen.

És interessant de notar com els materials d'educació viària analitzats tenen com a finalitat bàsica que els nois i les noies que els utilitzin adquireixin actituds cíviques i no tant transmetre informació viària, normativa o senyals de circulació.

Cal valorar aquest interès per la formació dels valors dels alumnes, ja que massa sovint l'educació viària es decanta més per una transmissió de normativa viària a partir de la qual se suposa que ja apareixeran actituds viàries (vegeu exemples de l'annex 3 sobre el tractament de l'educació viària en altres materials curriculars).

c) Estructura de la informació.

En general, els materials combinen la part essencialment informativa amb una proposta d'activitats perquè els alumnes les duguin a terme.

Predomina la transmissió d'informació en els materials analitzats; per tant, la major part no estan pensats per a plantejar propostes diferents als alumnes i que aquests interactuïn amb els mateixos materials sinó que, més aviat, fomenten la passivitat en el sentit que pretenen fonamentalment transmetre informació.

Aquest tractament contrasta amb les finalitats que semblava que pretenien els materials, que s'inclinaven bàsicament per fomentar actituds ciutadanes que probablement serà difícil que els alumnes les facin seves si no hi ha punts de vista diferents, contrast d'opinions, etc., i tot es redueix únicament a una transmissió d'informació.

d) Conceptes que es transmeten.

La diversitat dels materials analitzats no permet establir gaires continguts conceptuals comuns. Els que s'han destacat en el quadre anterior són els que d'una manera o altra apareixen en la major part d'ells. Es tracta, fonamentalment, de conceptes relacionats amb la normativa viària.

5.3. Recapitulació

El capítol pretenia, essencialment, aproximar-se al tractament de l'educació viària que es fa en els llibres de text i materials curriculars, entesos com uns elements que són d'utilitat als professors per a prendre consciència dels continguts que cal ensenyar als alumnes i que els permetin dissenyar activitats sobre els temes viaris.

En un primer bloc del capítol, s'analitzen els llibres de text. Aquesta anàlisi permet concloure que el tractament donat per les editorials a l'educació viària es caracteritza per una presència escassa d'aquests continguts en la major part de llibres de text, fet que es va incrementant a mesura que avança l'educació primària

Majoritàriament, els llibres de text tracten l'educació viària com uns continguts integrats en uns capítols, que sobretot estan dedicats a aspectes relacionats amb l'entorn físic i els transports. Els continguts viaris que transmeten els llibres de text són especialment conceptuals, descriptius i normatius i procedimentals, per tal que adquireixin habilitats viàries. Queden bastant poc representats els continguts pensats per a promoure actituds i comportaments més reflexius. Una part dels continguts viaris que es proposen als alumnes s'integren a partir de les activitats que solen tenir com a finalitat la transmissió d'informació o l'aplicació.

Les il·lustracions incloses en les pàgines d'educació viària fan referència, sobretot, a l'entorn físic i als transports. No és gaire freqüent que s'associïn a espais reals, com tampoc que hi apareguin personatges.

El model d'aprenentatge que es desprèn de les pàgines d'educació viària dels llibres de text és per descoberta o memorístic. No hi predomina una opció constructivista com a model d'ensenyament i aprenentatge.

Per a concloure aquest apartat, cal indicar que el model textual que predomina és el descriptiu i que solament en tres casos hi ha un intent d'explicar situacions viàries, fent esment de causes i conseqüències de la informació que es presenta.

L'altre bloc del capítol està integrat per l'anàlisi de materials curriculars relacionats amb l'educació viària. La diversitat dels materials analitzats fa difícil establir elements comuns que permetin un estudi i una valoració comparativa.

És per aquest motiu que en l'anàlisi que s'ha dut a terme, solament s'ha pretès mostrar elements molt bàsics sobre els quals es poden establir algunes comparances, a partir de les quals es pot afirmar que aquests materials complementaris que s'ofereixen als centres educatius per al tractament de l'educació viària són variats tant pel que fa al contingut com al format en el qual es presenten.

Els materials tenen, aparentment, una intencionalitat de formació d'actituds cíviques, però es concreten excessivament en la transmissió d'informació sobre aspectes normatius; per tant, sembla que es consideri l'alumne com una persona receptiva i passiva davant la informació.

La major part d'aquests materials estan patrocinats per entitats públiques, i sobretot privades, cosa que fa evident la finalitat propagandística que pretenen els materials. Això significa que no hi ha seguretat quant a l'ús dels materials en els centres a causa de la irregular distribució que se'n fa i pel fet que es considera un material complementari.

De l'estudi que s'ha fet, tant dels llibres de text com dels materials curriculars, es pot concloure que en aquests moments hi ha en el mercat un abundant nombre de propostes sobre educació viària i això significa un avenç considerable respecte a èpoques anteriors. Aquest augment quantitatiu no significa, però, que hi hagi canvis espectaculars respecte al tractament dels temes viaris, que tenen una orientació més semblant al passat i no dóna resposta als problemes actuals que planteja la mobilitat, ni formula propostes per al futur.

Tot és incert i, alhora, necessari,
i mai no se sap bé què hi ha rera les dunes
del gran esforç de créixer i comprendre.

Miquel Martí i Pol

CAPÍTOL 6

PROPOSTES EXTERNES PER AL TRACTAMENT DE L'EDUCACIÓ VIÀRIA

La presència de la transversalitat en el currículum de l'ensenyament obligatori ha suposat l'aparició de propostes externes per al tractament d'aquests temes, dutes a terme per diferents institucions, tant públiques com privades.

En el cas de l'educació viària hi ha, d'una banda, les propostes de la Guàrdia Urbana i de les policies locals, institucions públiques que han desenvolupat programes per tal d'acostar aquests coneixements als nens i les nenes en edat escolar. D'altra banda, hi ha les propostes de companyies d'assegurances, fabricants d'automòbils o associacions civils de conductors, com es el cas del RACC, que també han fet propostes sobre l'educació viària.

En aquest capítol s'analitzen algunes de les propostes per a l'ensenyament i aprenentatge de l'educació viària. Es tracta de propostes externes a l'escola i realitzades per les administracions públiques. Son programes d'educació viària que tenen un fort arrelament en el món educatiu i que han estat pioners en el tractament de temes viaris.

Els subapartats que configuren aquest capítol son els següents:

- 6.1. Els programes de la Guàrdia Urbana i les policies locals.
- 6.2. Altres propostes de planificació de l'educació viària.
- 6.3. Recapitulació.

6.1. Programes de la Guàrdia Urbana i les policies locals

Són, aproximadament, uns setanta els municipis de Catalunya que duen a terme una proposta d'educació viària per a desenvolupar-la a les escoles de la respectiva localitat d'on són agents, previ acord amb els centres educatius.

L'origen d'aquesta actuació es troba en el mateix Reglament de les policies locals, en què s'indica l'obligació que aquests tenen de vetllar per la seguretat dels vianants. D'acord amb aquesta interpretació, s'han anat realitzant col·laboracions de la Guàrdia Urbana i les policies locals en els centres escolars, seguint un determinat protocol que consisteix en el següent:

1. Presa de contacte amb el centre escolar a partir d'una entrevista del policia local responsable de l'educació viària, per tal de presentar la proposta d'intervenció.
2. Decisió del centre d'acceptar la intervenció de la Guàrdia Urbana per a treballar l'educació viària, tot concretant els cursos i les dates.
3. Intervenció de la Guàrdia Urbana en els centres a partir de la proposta que han elaborat i en el nombre de sessions previstes.

La intervenció en els centres educatius es realitza preferentment en sessions de matí. Hi acudeixen els guàrdies urbans o policies locals responsables de l'educació viària, uniformats, no solament per a donar una imatge corporativa del cos al qual pertanyen, sinó també per a acostar aquest servei als nens i les nenes.

Durant tota la sessió és el guàrdia urbà o el policia local el que proposa les activitats que els alumnes han de dur a terme, el que interacciona amb ells i, en definitiva, el que dirigeix la sessió d'educació viària. El professor de l'aula té un paper secundari, la qual cosa li permet ser un observador del conjunt de situacions que es van plantejant als alumnes.

Per tal de poder fer una anàlisi més aprofundida de l'educació viària que plantegen la Guàrdia Urbana i les policies locals, s'analitzen tres propostes que es corresponen a tres localitats de Catalunya seleccionades en funció del volum de població, partint del supòsit que hi ha unes necessitats viàries diferents segons si es tracta d'una gran ciutat o de nuclis més petits de població, la qual cosa hauria de reflectir-se en els ensenyaments viaris que es plantegen als nens i les nenes en edat escolar.

Les poblacions seleccionades són les següents:

Població	Nombre d'habitants (1996)
Barcelona	1.508.805
Caldes de Montbui	12.788
El Prat de Llobregat	63.255

L'educació viària que la Guàrdia Urbana i les policies locals imparteixen en aquestes tres localitats pot ser una mostra força representativa de la resta de poblacions de Catalunya.

També s'inclou la proposta d'un grup de treball sobre educació viària dut a terme per l'Associació de Caps de policies locals de Catalunya (ACPLOC), com a entitat representativa d'una bona part de l'educació viària que es fa a Catalunya.

6.1.1 LA PROPOSTA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DE LA GUÀRDIA URBANA DE BARCELONA

Barcelona va ser, tal com ja s'ha indicat anteriorment, una de les poblacions pioneres en la intervenció de la Guàrdia Urbana a les escoles per a impartir educació viària, però el veritable desplegament d'aquestes activitats es va fer a partir dels anys vuitanta, coincidint amb l'arribada dels ajuntaments democràtics. En concret, va ser en un Decret de l'Alcaldia, del novembre de 1982, on es va definir com a funcions de la Guàrdia Urbana: *"l'ensenyament escolar de les normes reguladores del trànsit"*.

En aquests moments, la Guàrdia Urbana disposa d'un conjunt de materials sobre educació viària elaborats per ells mateixos que il·lustren un treball de reflexió i un intent de posar al dia les intervencions que des del 1956 va realitzant en els centres, tenint en compte l'evolució del món actual i les noves propostes curriculars. Concretament, s'ha elaborat un Projecte Educatiu d'educació viària, un Projecte Curricular i unes unitats de programació. La redacció d'aquests materials té, tal com indica la Guàrdia Urbana, la finalitat d'aconseguir:

- una homogeneïtat de criteris a l'hora de portar a terme les activitats del programa en tots els cicles de totes les escoles interessades de la ciutat;
- un disseny clar dels objectius que es pretenen assolir en finalitzar l'educació primària i, en conseqüència,
- una metodologia i uns continguts del programa adients per a aconseguir els objectius fixats.

A continuació, s'analitzen i valoren els documents elaborats per la Guàrdia Urbana de Barcelona.

6.1.1.1 El Projecte Educatiu d'educació viària

El primer document elaborat per la Guàrdia Urbana és el Projecte Educatiu, en el qual, a més de considerar les diferents intervencions que han dut a terme en educació viària des dels anys cinquanta, hi ha una declaració d'intencions respecte dels motius pels quals cal tractar a l'escola temes viaris:

“... que l'educació viària sigui un instrument que ensenyi des del primer moment de la seva incorporació a la institució escolar, el mitjà pel qual pugui desenvolupar-se autònomament i amb seguretat dins de l'entorn viari, millorar les relacions entre els ciutadans i els agents de trànsit. Pensem que així el nen/a podrà desenvolupar els seus drets i deures dins d'un Estat Democràtic de Dret” (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 1).

La tasca que ha de desenvolupar la Guàrdia Urbana es concreta, bàsicament, en dos aspectes:

- Dur a terme una funció de prevenció d'accidents.
- Potenciar la convivència entre els ciutadans.

Les afirmacions anteriors deixen clar que hi ha una declaració explícita de la Guàrdia Urbana de garantir la seva intervenció a les escoles, per tal que puguin satisfer-se les demandes de la LOGSE respecte dels eixos transversals.

En aquest sentit s'ha de destacar la utilització que es fa del terme transversalitat. No s'interpreten, inicialment, els eixos transversals com els que impregnen el currículum de les àrees, sinó com el desenvolupament d'una intervenció puntual de la Guàrdia Urbana en una escola. No hi ha, doncs, un tractament de transversalitat, sinó d'ocasionalitat, ja que es percep l'educació viària com un conjunt de temes que es tracten un dia determinat, que poden tenir més o menys incidència en la resta del treball que es fa a l'aula segons l'interès del professor.

És interessant la declaració d'intencions del document quant a la definició d'aspectes com l'educació integral, la diversitat, la coeducació i l'educació ambiental, ja que indica la sensibilitat per a recollir els aspectes nous provinents del desenvolupament de la LOGSE. Caldrà, però, determinar de quina manera es concreten cada un d'aquests aspectes a l'hora de treballar a l'aula. Se'n poden destacar alguns exemples:

"... contribuint a la formació de persones autònomes, equilibrades, que puguin analitzar d'una manera objectiva i actuar de manera activa i crítica" (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 2).

"...assumim les diferències donades per la diversitat dels ritmes d'aprenentatge" (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 2).

"...donarem importància a la cooperació en el treball grupal, la llibertat d'opinions personals i el compromís col·lectiu" (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 2-3).

“...promoure un marc de reflexió sobre les actituds, les actuacions individuals i col·lectives amb repercussió en l'entorn, per tal de fomentar una actitud de respecte, interès i guariment del nostre medi ambient” (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 3).

El document defineix, a més, els principis generals d'aprenentatge i el tractament dels valors, les actituds i les normes, on es fa una declaració de consideracions que se suposa que quedaran recollides en els materials elaborats posteriorment (Projecte Curricular i Unitats de Programació).

En els principis generals d'aprenentatge hi ha una certa confusió: es defineix l'ensenyament de l'educació viària dins el marc d'ensenyament i aprenentatge constructivista i, més endavant, s'opta per l'aprenentatge per descobriment. No hi ha, doncs, una posició que aclareixi aquests dos aspectes:

“Pensem que l'ensenyament de l'educació viària haurà de ser realitzat des d'una acció educativa constructivista on el procés d'ensenyament-aprenentatge sigui: comprensiu, significatiu, funcional, globalitzador, interdisciplinari (dins d'un eix transversal) (...) Els monitors d'educació viària no seran només les persones que sàpiguen i transmetin coneixements viaris, sinó que seran facilitadors de l'aprenentatge per descobriment...” (Ajuntament de Barcelona, 1996a: 4).

En les línies metodològiques que s'han de seguir hi ha tres propostes interessants: activitats cohesionadores, organització de treballs en grup i context de resolució de problemes.

6.1.1.2 El Projecte Curricular d'Educació Viària

El Projecte Curricular d'Educació Viària (1996b) s'ha elaborat per a les àrees següents:

Educació infantil:

- Descoberta de l'entorn natural i social.
- Descoberta d'un mateix.
- Intercomunicació i llenguatge verbal, plàstic i matemàtic.

Educació primària:

- Coneixement del Medi social i cultural.
- Matemàtiques.
- Llengua.

No hi ha cap referència als motius pels quals s'han triat aquestes àrees i se n'han deixat de banda d'altres, com per exemple Coneixement del Medi Natural o Educació Física.

S'analitzen a continuació únicament les propostes d'educació viària que pertanyen a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural referides als cicles mitjà i superior d'educació primària que formen part de l'objecte d'estudi proposat en aquell treball.

En el Projecte Curricular s'han seleccionat alguns objectius generals de l'esmentada àrea, així com alguns continguts i objectius referencials extrets del segon nivell de concreció del Disseny Curricular Base, modificats o ampliat amb propostes pròpies de l'educació viària.

Pel que fa referència als continguts, hi ha una certa confusió entre els continguts conceptuals i els procedimentals. També hi ha una certa barreja, ambigüitat i imprecisió en allò que serien, pròpiament, les activitats. Per exemple, es considera un contingut procedimental:

"1.2 Recorregut pel barri (itinerari pel voltant de l'escola, observant els diferents serveis i elements del paisatge urbà). (Continguts de procediments - Cicle mitjà - Àrea de Coneixement del Medi, Social i Cultural) (Ajuntament de Barcelona, 1996b).

En el Projecte Curricular hi ha un apartat que du el títol de *Finalitats viàries* i que cal fer-hi referència especial ja que d'alguna manera sembla que defineix el que són els objectius propis de l'educació viària. Tanmateix, en una lectura detallada es pot observar que hi ha algunes contradiccions.

Una primera sorpresa ve donada perquè aquestes *finalitats viàries* s'inclouen quasi exclusivament en l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, mentre que gairebé no apareixen en les altres àrees (Matemàtiques o Llengua).

Però potser la matisació més important és que solament es fa referència explícita a aquells aspectes de l'educació viària que són essencialment normatius. Per exemple, en l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural de l'educació primària podem trobar el següent:

Cicle mitjà:

- *Que el/la nen/a conegui el seu entorn més proper, sàpiga sortir airós/osa en casos especials com les pèrdues (sic).*
- *Crear respecte per les normes i els senyals de trànsit, a fi d'evitar accidents.*
- *Conèixer els diferents serveis públics de què gaudeix la ciutat i la seva correcta utilització.*

Cicle superior:

- *Interpretar i utilitzar plànols i mapes de la ciutat, del districte i del barri, situant els diferents centres d'interès.*
- *Conèixer els diferents serveis públics de què gaudeix la ciutat i la seva correcta utilització.*
- *Identificar i classificar els senyals de trànsit.*
- *Conèixer i respectar les normes d'educació viària.*
- *Acceptar i practicar les normes referides a la conducció de la bicicleta.*
- *Relacionar l'incompliment de les normes de trànsit amb la possibilitat de tenir accidents.*

Com es pot observar, hi ha una referència potser excessiva al que és la normativa viària i una relació molt lineal entre incompliment de la normativa i accident, que ratlla el maniqueisme. Caldria reflexionar molt sobre tot això i pensar no tant en el punt de vista dels vehicles o automobilistes sinó més en el punt de vista del vianants, i plantejar els drets d'aquest col·lectiu que és molt més nombrós que l'anterior. S'ha estat estricte alguna vegada en fer complir els límits de velocitat que marca la llei per a circular dins les ciutats? Caldria meditar sobre la idea que les situacions viàries no són unicausals sinó multicausals i que no sempre els mateixos factors tenen un mateix resultat.

6.1.1.3 Les unitats de programació

El tercer bloc del material de la Guàrdia Urbana el configuren un conjunt d'unitats de programació (Ajuntament de Barcelona, 1996 i 1997). Fan referència a les àrees de Coneixement del Medi Social i Cultural, Matemàtiques i Llengua, per a l'educació primària, i Intercomunicació i Llenguatge Verbal, Plàstic i Matemàtic i Descoberta de l'Entorn, Social i Cultural, pel que respecta a l'educació infantil. Els apartats desenvolupats en les unitats de programació inclouen: objectius didàctics, continguts (conceptuals, procedimentals i actitudinals), activitats d'aprenentatge i activitats d'avaluació.

A l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, es parteix dels continguts exposats en el Projecte Curricular d'educació viària, comentats anteriorment, i es desenvolupen els objectius didàctics, les activitats d'aprenentatge i les d'avaluació.

El problema que hi ha en el desenvolupament de les unitats de programació és que no queda clar quines són aquestes unitats, és a dir, quines són les propostes que es fan als alumnes. Es podria deduir, per exemple, que la Unitat de Programació del cicle mitjà d'educació primària és *El barri*, però no s'especifica. Tampoc queda clar com es passa de les propostes relacionades amb el barri als senyals de trànsit o a la bicicleta. Aquesta manca de concreció del nom o títol de les unitats de programació es pot fer extensiva al cicle superior de primària. Sembla que es tracti més d'un conjunt de propostes pensades perquè els alumnes les realitzin i en les quals predomina l'acte de *fer* activitats relacionades amb l'educació viària.

També hi ha una certa confusió en les activitats d'aprenentatge, ja que tan aviat són molt concretes (*Circuit al pati*), com en altres ocasions hi ha una certa imprecisió (*Utilització de les diferents fitxes i senyals*).

Les activitats d'aprenentatge haurien de ser propostes més concretes, que indiquessin què hauria de fer el professor a l'aula i amb quina finalitat.

D'altra banda, aquestes unitats de programació haurien de ser el màxim de coherents possible amb les intencionalitats que s'han concretat en el Projecte Educatiu i en el Projecte Curricular. És a dir, si en el Projecte Educatiu, per exemple, es proposava:

"Contribuir a la formació de persones que puguin analitzar i actuar de manera activa i crítica en la seva realitat viària" (Ajuntament de Barcelona, 1996a).

Segons això, cal pensar quin espai es dona a través de les diferents activitats i propostes d'aula a aquesta crítica per a aconseguir una educació integral dels alumnes.

Altres crítiques a la unitat de programació són, per exemple:

- Si es té en compte la diversitat de ritmes d'aprenentatge, com es concretarà això en les unitats de programació?
- Com es tradueix a la pràctica el model constructivista de l'aprenentatge?
- Es reflecteixen les opcions metodològiques del Projecte Educatiu en les unitats de programació?

Es tracta, doncs, d'assegurar una coherència entre el Projecte Educatiu, el Projecte Curricular i la concreció a l'aula.

Finalment, un altre aspecte que s'ha de considerar és el fet que aquestes unitats de programació no estan ubicades a cap lloc en concret, podrien servir per a la ciutat de Barcelona o per a qualsevol dels municipis que hi ha a Catalunya. Si una de les característiques de la LOGSE és que es tinguin en compte els alumnes i s'adeqüin les propostes a les seves característiques, els documents elaborats per la Guàrdia Urbana haurien de prendre posició i plantejar una educació viària que fos útil per als nens i les nenes que viuen a Barcelona i, per tant, tenir en compte què comporta la mobilitat en aquesta ciutat i de quina manera és possible ensenyar educació viària als nens i les nenes que habiten en un gran nucli urbà.

6.1.1.4 Altres activitats

A més de les sessions als centres escolars on es duen a terme les propostes, la Guàrdia Urbana realitza altres activitats amb els centres escolars. Una d'aquestes activitats és un concurs de dibuixos, maquetes o fotografies sobre temes relacionats amb l'educació viària o el civisme, en el qual competeixen les escoles d'un districte municipal. Acostuma a fer-se a final de cada curs escolar.

També fan d'acompanyants en visites a les regidories dels districtes, a casernes de la Guàrdia Urbana o al Centre de Control de Trànsit, entre d'altres.

Per tal que els alumnes facin pràctiques d'educació viària els acompanyen en itineraris a peu pel barri on és emplaçada l'escola. La seva proposta té com a funció:

“L'itinerari pel barri no sol ser només una passejada per conèixer els llocs més emblemàtics sinó que, segons les edats, pretén ensenyar als nens i nenes a conèixer el medi urbà, les seves característiques i aprendre sobre el terreny el llenguatge dels símbols que ens ajuden a moure'ns amb seguretat”
(Ajuntament de Barcelona, 1997).

Una altra proposta que ofereixen als centres escolars són les proves de circulació al Parc Infantil de Trànsit, un circuit de 2.200 m², instal·lat des de 1965 al Parc de la Ciutadella. El recorregut es fa en bicicleta.

6.1.2 LA PROPOSTA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DE LA POLICIA LOCAL DE CALDES DE MONTBUI

Des de fa deu anys, la policia local de Caldes de Montbui imparteix classes d'educació viària als dos centres docents d'educació infantil i primària que hi ha a la població i des del 1997-1998 s'ha afegit a aquest programa l'Institut Públic de Secundària.

La proposta de tractament de l'educació viària que ofereix la policia local pretén, bàsicament, oferir assessorament i col·laboració als professors perquè compleixin les prescripcions curriculars de la LOGSE, és a dir, es posen al seu servei per a fer unes sessions d'educació viària als centres; d'aquesta manera queda assegurat que s'imparteixen els coneixements viaris que han d'aprendre els alumnes.

Els objectius que es proposen són, essencialment, els següents:

- Donar a conèixer als alumnes des de ben petits una sèrie de conceptes i actituds que cal tenir en compte sobre seguretat viària.
- Practicar com a usuaris de les vies públiques, la qual cosa no comporta ensenyar només normes de circulació sinó també educació cívica.

Les sessions les duen a terme a les escoles dos policies locals, que prèviament han concretat amb els professors quines seran les activitats que treballaran en cada una de les sessions. Es realitzen entre 8 i 10 hores d'educació viària amb cada un dels grups classe.

6.1.2.1 Unitats de programació

El Programa d'Educació Viària gira a l'entorn d'unes unitats de programació que es desenvolupen en una o diverses sessions. Les temàtiques escollides són les següents:

Etapa	Curs	Unitat de programació
Infantil	P3 P4 P5	On vius? (nom i adreça). El policia local. Normes per autoprotegir-nos.
Primària	1r a 3r 4t a 6è	El carrer. L'ús d'espais públics. Interacció entre persones. Els senyals de trànsit.
Secundària	1r i 2n 3r i 4t	Raonament sobre el perquè de les normes viàries. Ciclomotor. Mecànica i normes.

L'enfocament que pretén donar-se a l'educació viària a l'educació primària, especialment en els cicles mitjà i superior, és la d'establir uns fonaments viaris teòrics perquè a l'educació secundària puguin raonar sobre aquests coneixements apresos anteriorment.

Hi ha un contacte estret amb el professorat de la població de Caldes, els quals demanen als policies locals, cada vegada més, una educació enfocada cap al civisme i no tant cap el coneixement de senyals de trànsit i normes.

Els policies locals consideren que no hi ha una única tipologia de professors. Segons indiquen es podrien establir tres grups diferents els que se'n desentenen i traspassen la responsabilitat de l'educació viària a la policia local, per tant aprofiten que aquests atenen el grup per sortir de l'aula. D'altres professors són incondicionals, per tant col·laboren en totes les activitats que els policies locals plantegen a l'aula. Un tercer grup és el que pregunten als policies si s'han de quedar a la classe, cosa que aquests aprofiten per animar-los a participar i a oferir-los materials perquè posteriorment puguin seguir treballant l'educació viària amb els seus alumnes.

Els policies locals de Caldes valoren positivament el contacte amb les escoles, professors i alumnes, ja que al tractar-se d'una població relativament petita, s'estableixen vincles personals entre els nens i les nenes i per extensió als seus familiars i el cor de policies locals. Això permet un canvi en la percepció de la població atribuint als policies una imatge més humanitzada i propera i no tant un paper distant i repressor.

6.1.2.2 Altres activitats

La proximitat de Caldes de Montbui amb la localitat de Santa Perpètua de Mogoda on hi ha la fàbrica de motocicletes HONDA, ha permès una col·laboració entre aquesta empresa i la policia local; oferint la possibilitat d'utilitzar el circuit de proves d'aquesta empresa per fer una simulació sobre la circulació. Aquesta activitat s'ofereix als alumnes de 3r i 4t de secundària.

En el circuit de proves hi ha diversos vehicles des de motocicletes de diferents cilindrades a bicicletes. Amb això poden aproximar-se més a la realitat de les vies urbanes on hi ha vehicles diferents.

La policia local valora positivament aquesta col·laboració i creu que és un pas més dels Parcs Infantils de Trànsit (PIT) en els quals els nens i les nenes condueixen un mateix tipus de vehicle i segueixen un circuit en una sola direcció.

6.1.3 LA PROPOSTA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DE LA POLICIA LOCAL DEL PRAT DE LLOBREGAT

El Programa d'Educació Viària de la Unitat d'educació viària de la Policia Local del Prat de Llobregat és un servei de suport a l'escola que s'ofereix des de l'any 1990.

La seva intervenció pren com a eix vertebrador els principis de la ciutat educadora de Tonucci (1997), que defineix la ciutat com:

“... el lloc on es desenvolupa la vida, on es produeix i es consumeix, és l'espai de la convivència i la soledat, és el lloc de trobada i l'anonimat” (Tonucci, 1997:).

D'acord amb aquest autor esmentat, consideren que la ciutat ha d'educar ja que és en l'entorn on la persona aprèn a convida amb els altres i amb ella mateixa, i així es va construint la persona i la mateixa ciutat.

Seguint les idees d'aquest autor, indiquen que hi ha contextos educatius múltiples (formals, informals i vivencials) i esmenten el trànsit com una de les formes d'aquest últim context. Per això:

“... la ciutat educadora prepara per a la vida de forma interactiva i continuada, té un caràcter obert i flexible, dinàmic. Contempla la formació intel·lectual, física, estètica, moral, laboral, cultural, per tant fomenta actituds, valors, normes i hàbits mitjançant l'educació viària, ambiental, permanent, sense establir limitacions en l'educació del subjecte, ni en el temps, ni en edat, ni en sexe, ni en condicions socio-culturals-econòmiques...” (Tonucci, 1997:).

En el curs 1997–1998 l'actuació de la policia local va atendre les demandes de 21 centres d'educació infantil i primària, quatre d'educació secundària i un centre d'educació especial.

6.1.3.1 Unitats de programació

La intervenció de la policia local s'articula al voltant d'unes unitats de programació que s'imparteixen als diferents cursos d'infantil, primària i secundària. La distribució per cursos és la següent:

Etapa	Curs	Unitat de programació
Infantil	4 anys	El policia
Primària	2n	El vianant
	5è	La bicicleta
	6è	La bicicleta
Secundària obligatòria	2n.	El ciclomotor
Secundària postobligatòria BUP/FP	a determinar	Alcohol i conducció
Educació especial	a determinar	El trànsit

Els temes que es proposen en les unitats de programació conceben l'educació viària com aquell ensenyament i aprenentatge que ha de permetre als alumnes ser bons vianants i bons conductors de bicicletes i ciclomotors. Els aspectes normatius són, doncs, els que majoritàriament predominen, junt amb una nova imatge del que és la policia local i la problemàtica que l'alcohol suposa per als conductors.

Cada una de les unitats de programació inclou uns objectius generals, així com els previstos per a cada una de les sessions programades sobre la temàtica. Hi ha una descripció detallada de la sessió, del material de suport i de les activitats d'aprenentatge i d'avaluació que es duren a terme.

La metodologia utilitzada és força innovadora i pretén, en tot moment, la implicació dels alumnes. Els jocs de rol, la pluja d'idees, el debat i les posades en comú, etc. són algunes de les propostes incloses en el conjunt d'activitats que han de fer els alumnes.

La major part de les activitats es fan a l'aula, però no es descarten altres propostes com una sortida pel barri per a fer pràctiques de *bon vianant* o bé la circulació per un circuit tancat, el Parc Infantil de Trànsit, situat al barri de Sant Cosme, per tal de fer pràctiques de circulació en bicicleta, o la visita a la caserna central de la policia local del Prat.

6.1.3.2 Altres activitats

Com a complement al programa d'educació viària, la policia local té prevista una intervenció en centres on algun dels alumnes ha sofert un accident de trànsit. Per tant, a partir d'una situació fortuïta, s'intenta provocar un canvi d'actituds en els alumnes, companys del nen accidentat, aprofitant les seves vivències i el seu testimoni.

Una altra proposta innovadora i interessant, tot i que no entra dins el marc de l'educació viària escolar, és la de *sancions substitutòries*. Està basada en la cultura de la mediació:

"...fer de mediadors davant els problemes, identificar-los i canalitzar la resolució que millor pot garantir la convivència" (Daniel Cohn-Bendit, citat per Jimènez, 1997: 27).

Es tracta d'un programa que pretén crear una consciència cívica entre la població, joves i adults, que ha estat objecte d'una sanció i que voluntàriament estan disposats a corregir les pròpies conductes, i a assumir en tot moment la responsabilitat dels propis actes.

6.1.4 EL GRUP DE TREBALL DE MONITORS D'EDUCACIÓ VIÀRIA

En una trobada de policies locals, que va tenir lloc el 1990, per a tractar el tema de l'educació viària, va evidenciar-se que aquests temes viaris són presents en molts municipis, tant grans com petits, però molt sovint des de la dedicació i l'òptica d'una sola persona que acostuma a treballar aïlladament. Per això va suggerir-se la necessitat de crear un Grup de Treball de Monitors d'educació viària que agrupés els policies locals interessats en aquesta temàtica amb la finalitat d'unificar criteris, intercanviar experiències, compartir idees i rebre informació com a monitors d'educació viària.

La proposta va reeixir i en aquests moments l'inicial Grup de Treball ha format l'Associació de Caps de policies locals de Catalunya (ACPOLC) que acull l'Escola de Policia de Catalunya. S'han integrat a l'ACPOLC, 72 monitors que corresponen a 54 localitats de Catalunya.

Els seus objectius són els següents:

- Unificar criteris d'educació viària per a totes les unitats d'educació viària de Catalunya i de l'Estat.
- Assessorar i posar en contacte qualsevol municipi que ho sol·liciti amb les institucions sensibilitzades i que proporcionen material, com ara la Prefectura Provincial de Trànsit, l'Institut Català de Seguretat Viària i la Direcció General de Trànsit.
- Recaptar informació sobre educació viària perquè cada municipi hi tingui accés i es pugui dirigir al lloc més adequat segons les seves necessitats.
- Crear un centre de recursos per a recollir totes les experiències dutes a terme pels municipis que constitueixen el grup, així com qualsevol altre material que s'editi.
- Elaborar un material d'educació viària per a monitors.
- Organitzar jornades de treball, formació i informació per als monitors d'educació viària.
- Treballar perquè l'educació viària sigui reconeguda pels organismes corresponents com una funció específica dels policies locals.
- Sensibilitzar la societat en general i les administracions en particular de la importància de l'educació viària en la vida quotidiana de tots els usuaris de les vies públiques, a través de ponències i comunicats.

A més del treball intern que van realitzant, l'ACPOLC té prevista l'edició de materials per a ús de les escoles on imparteixin educació viària, la participació en jornades d'educació viària, l'impuls de creació d'altres associacions amb finalitats semblants a d'altres comunitats autònomes amb les quals crearien un Grup d'Educació Viària d'àmbit estatal.

Dels objectius esmentats anteriorment caldria citar el que fa referència a aconseguir que els policies locals assumeixin l'educació viària com una funció pròpia i específica d'aquest cos. Sorpren aquest desig que es podria qualificar d'excessivament corporativista i que no té cabuda dins les propostes del currículum, ja que significaria que aquest no és competència exclusiva dels professors sinó que una part recauria en persones externes a l'escola.

6.2 Altres propostes de planificació de l'educació viària

A més dels programes d'educació viària comentats anteriorment, hi ha d'altres organismes vinculats directament o bé indirectament a centres escolars que es plantegen la conveniència d'ensenyar continguts viaris i la seva incidència en les aules i els alumnes.

Tot seguit s'analitzen les dades obtingudes a partir de les trobades dels tècnics municipals d'educació de les corporacions locals de les comarques de Barcelona.

6.2.1 LES TROBADES DE TÈCNICS MUNICIPALS D'EDUCACIÓ

A iniciativa de la Diputació de Barcelona, els tècnics municipals d'educació de diferents municipis realitzen unes trobades per tal de posar en comú la problemàtica educativa que es planteja als diferents ajuntaments on exerceixen la corresponent tasca professional.

En una d'aquestes trobades es van donar a conèixer els resultats d'una enquesta feta per l'àrea d'Educació de la Diputació de Barcelona sobre el tractament de l'educació viària a escala local. S'inclouen a continuació els resultats de tres de les qüestions plantejades en l'enquesta i que constitueixen un bon indicador sobre el tractament dels temes viaris a les comarques de Barcelona.

PREGUNTA 1

**A la vostra vila o ciutat, es fan activitats escolars d'educació viària?
Podrieu esmentar-les?**

- **Xerrades d'educació viària / classes teòriques - 7 respostes.**
- **Visita comentada a les dependències de la policia municipal (per a primària) - 2 respostes.**
- **Classes pràctiques - 2 respostes.**
- **Pràctica de senyals.**
- **Pràctica de circulació amb Karts.**
- **Pràctiques de trànsit amb bicicletes en un circuit senyalitzat.**
- **Crèdits variables enllaçats (per a 3r i 4t d'ESO).**
- **Sessions de treball als centres educatius acompanyades de material audiovisual amb suport de personal tècnic de la policia municipal (per a primària).**
- **Taller pràctic de circulació amb bicicletes (per a primària).**
- **Sessions de treball amb el grup classe sobre seguretat viària: accidentalitat, alcoholèmia, ús del ciclomotor, utilització del casc, normes de circulació, etc. (per a secundària).**
- **Suport tècnic i documental als tutors i les tutores que vulguin treballar sobre el tema (per a secundària).**
- **Curs d'educació viària i mediambiental.**
- **Sortides al delta del Llobregat, la serra Collserola i el Garraf.**
- **Festa de la bicicleta.**
- **Sortides al carrer.**
- **Parc mòbil de trànsit.**
- **Campanya d'educació viària.**

Els tècnics municipals consultats no aporten excessives novetats pel que fa a la visió fins ara ja explicitada sobre el tractament de l'educació viària als municipis de les comarques de Barcelona. Les activitats que esmenten tenen relació amb les propostes que anteriorment ja s'han comentat i que han estat formulades per la Guàrdia Urbana i les policies locals.

Destaquen les referències a les explicacions teòriques referides a educació viària, així com les pràctiques en circuits o parcs de trànsit, mitjançant bicicletes, *karts*, etc.

Altres elements que cal destacar són la resposta que relaciona l'educació viària i l'educació mediambiental i la que considera una activitat escolar d'educació viària la sortida al delta del Llobregat, la serra Collserola i el Garraf. Es podria interpretar que aquestes sortides les van fer acompanyats per agents de trànsit, per la qual cosa es consideren d'educació viària. La presència de la Guàrdia Urbana o la policia local ja implica, doncs, fer educació viària.

S'observa, també, que els continguts normatius i el coneixement de senyals són els que majoritàriament predominen en les respostes de l'enquesta.

PREGUNTA 2
Qui fa aquestes activitats?
<ul style="list-style-type: none">▪ Policia local – 8 respostes.▪ Agents d'educació viària – 5 respostes.

Per als tècnics municipals l'educació viària és patrimoni de la Guàrdia Urbana i les policies locals. No hi ha cap resposta que indiqui la participació dels professors en l'ensenyament i aprenentatge de continguts viaris.

PREGUNTA 3

Podrieu resumir breument l'enfocament?

- **Xerrades teoricopràctiques per a tots aquells nivells que ho sol·liciten - 2 respostes.**
- **Crear hàbits i actituds de comportament i consciència cívica en l'alumnat per a millorar el comportament a la via pública - 2 respostes.**
- **Conèixer les funcions que exerceix la policia local (policia de servei) - 2 respostes.**
- **Fomentar el coneixement de les normes i els senyals de circulació i la correcta utilització de les vies públiques com a vianants, conductors de bicicletes i ciclomotors.**
- **Millorar el nivell de civisme i adquirir consciència dels elements d'autoprotecció i seguretat.**
- **Prevenició d'accidents.**
- **Reforçar l'aprenentatge de vianants i conductors de bicicletes (pràctiques en el Parc Infantil de Trànsit).**
- **Contribuir a l'aprenentatge bàsic de normes i regles de circulació.**
- **Desenvolupar els hàbits i les actituds de comportament, tant col·lectiu com individual. Aconseguir una millor convivència col·lectiva.**
- **Desenvolupar actituds que permetin utilitzar el vehicle com un element de transport i conscienciar-los dels perills.**
- **Donar a conèixer la Llei de seguretat viària i el Reglament general de circulació.**

Encara que subsisteix la idea que cal aprendre els aspectes normatius per a aconseguir que els alumnes aprenguin educació viària, les respostes dels tècnics municipals sobre l'enfocament de les activitats d'educació viària que es realitzen en els seus respectius municipis inclou també una visió que va més enllà de l'aprenentatge normatiu.

En tres casos, es fa referència a la creació d'hàbits, actituds i consciència cívica per tal d'impregnar el comportament dels nens i les nenes tant per a donar respostes individuals com a futurs ciutadans com per a millorar la convivència social. Segons aquestes respostes, l'educació viària també té una finalitat formativa, de creació d'una consciència cívica.

6.3. Recapitulació

L'aparició dels eixos transversals en el currículum d'educació primària ha significat que algunes entitats promoguin propostes per a tractar l'educació viària a l'escola. En aquest capítol se n'han analitzat algunes, organitzades en diferents blocs.

En primer lloc, hi ha l'anàlisi dels programes d'educació viària de la Guàrdia Urbana i les policies locals. Aquestes institucions demostren tenir interès i sensibilitat per aquests coneixements i per anar-se adaptant a les noves propostes que l'Administració educativa ha fet al llarg dels anys respecte d'aquests coneixements. En segon lloc, es consideren que han d'assumir el patrimoni de l'educació viària i difondre-la entre els escolars.

Com que es tracta d'un programa extern, dut a terme per persones que no són mestres o altres professionals de l'educació, hi ha, però, algunes contradiccions en les propostes que plantegen. Una d'aquestes contradiccions és la confusió entre el que és transversal i el que és disciplinari, ja que no es parteix de fer educació viària a través de les àrees, tal com es proposa des del currículum de la reforma, sinó a l'inrevés: es proposa treballar les unitats de programació específiques sobre educació viària, com si es tractés d'una disciplina més, malgrat que es faci referència sovint a la transversalitat.

La visió de la ciutat que sembla desprendre's del seu programa és la d'un espai *automobilístic* en el qual els ciutadans han d'aprendre senyals, normes, hàbits, etc. per tal de no posar en perill la pròpia vida i tot això avalat per la figura del guàrdia urbà o el policia local que ho legitima. En tot cas, les ciutats són així, però podrien ser d'una altra manera. Quina educació viària es faria si es plantegés la ciutat des de l'òptica dels vianants? Es transmet als alumnes una visió excessivament lineal —causa/efecte— segons la qual la transgressió de la norma equival a la possibilitat de tenir un accident. Probablement, caldria plantejar els temes viaris com un fenomen multicausal i de multiefectes.

No hi ha en totes les propostes analitzades una referència explícita a les localitats en les quals s'imparteix el programa, sembla que es tracti de propostes genèriques que serveixen per a tots els alumnes d'una determinada edat.

Entre els materials analitzats hi ha un Projecte Educatiu i un Projecte Curricular d'Educació Viària. Si, tal com s'indica en el desplegament del currículum, aquests són documents que concreten la realitat de cada centre i dels alumnes que hi acudeixen, no queda clara la funció que tenen referits a l'educació viària i realitzats al marge dels centres i els professors. Aquests materials solament podrien tenir sentit si s'oferissin als professors per a ajudar-los a incorporar l'educació viària en l'elaboració dels projectes educatius i curriculars dels seus propis centres.

En el futur pot ser convenient replantejar-se de quina manera la Guàrdia Urbana i les policies locals poden arribar als professors per tal que tinguin en compte l'educació viària i, per tant, impregnin les àrees de coneixement que treballen a l'aula d'aquests continguts que tenen una important rellevància social, difonent la idea de *ciutat educadora* inserida en un marc democràtic de convivència i tolerància per al qual calen ciutadans que interioritzin actituds cíviques i que es responsabilitzin de les pròpies actuacions.

En el segon bloc d'aquest capítol, hi ha les opinions de tècnics municipals d'educació sobre l'enfocament que hauria de tenir l'educació viària. No hi ha una proposta alternativa per part d'aquest grup, sinó que es limiten a verificar el que ja fan la Guàrdia Urbana i les policies locals de les seves respectives localitats, als quals consideren responsables d'impartir l'educació viària als centres. Les finalitats que atribueixen a l'educació viària són essencialment les de fomentar coneixements que permetin ser bons vianants i conductors, però també s'expressen opinions que fan esment a la formació de ciutadans responsables i cívics.

Sembla, doncs, que predomina fonamentalment una visió bastant tradicional en la manera d'enfocar l'educació viària des d'organismes i institucions públiques, tot i que hi ha un intent de fer propostes innovadores per tal d'aconseguir la màxima implicació dels alumnes que participen en les activitats que proposen.

l'el que compta és l'esforç de cada dia
compartit tenaçment amb els que creuen
que cada gest eixampla l'esperança
que cada dia no es perd per als qui lluiten.

Miquel Martí i Pol

CAPÍTOL 7

EL PROGRAMA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DEL RACC

El Reial Automòbil Club de Catalunya és una institució ciutadana d'àmbit privat que, a més de les funcions pròpies relacionades amb la defensa dels automobilistes, considera que també té la missió de formar-los mentre són infants i joves per tal que, quan arribin a l'edat adulta, puguin utilitzar els vehicles i les infraestructures viàries amb responsabilitat. Des dels anys cinquanta està duent a terme programes d'educació viària per tal de sensibilitzar els alumnes i els professors respecte de la importància que tenen aquests coneixements.

Aquest capítol recull la trajectòria d'aquesta institució respecte de l'educació viària. En un primer bloc es descriu el procés evolutiu que ha tingut l'educació viària en aquesta institució. En segon lloc hi ha una descripció detallada dels programes actuals per als cicles mitjà i superior d'educació primària, que són els que en els capítols posteriors s'avaluaran. Finalment, hi ha una primera valoració realitzada per la mateixa institució sobre l'acolliment que tenen aquestes propostes entre el professorat.

Els subapartats referents a aquest capítol són els següents:

7.1. El RACC i l'educació viària.

7.2. Els programes d'educació viària per als cicles mitjà i superior d'educació primària.

7.3. Els resultats de la intervenció a les escoles.

7.4. Recapitulació.

7.1. El RACC i l'educació viària

La formació viària dels infants i joves és una de les finalitats clares del RACC. Aquesta institució fa constants al·lusions a l'educació viària com una necessitat de sensibilitzar els nens i les nenes des dels primers anys per tal que puguin viure en un món millor, construït entre tots (Fundació RACC, 1998).

7.1.1 LA INSTITUCIÓ RACC

El Reial Automòbil Club de Catalunya (RACC) és una associació que té com a objectiu la defensa dels drets dels automobilistes. Va ser creada al 1906 i té una forta implantació a Catalunya on en l'actualitat disposa d'uns quatre-cents mil socis.

Fa quatre anys, el 25 d'abril de 1994, aquesta institució va constituir la Fundació RACC. Es tracta d'un organisme independent que es planteja els problemes derivats de la mobilitat per tal de contribuir amb criteris tècnics i racionals a resoldre'ls. La seva actuació preveu recollir les opinions que sobre aquesta temàtica es generen en la societat civil i fer-les arribar en forma de propostes a les diferents administracions públiques que són responsables de les infraestructures i normatives viàries.

L'objectiu més important és promoure un canvi en la cultura automobilística per tal de fer possible una millor mobilitat:

“Entesa com la capacitat dels ciutadans d'esdevenir vianants, conductors, transportistes, caminants, viatgers o navegants. Aquí tenen cabuda, entre d'altres aspectes, la seguretat viària, la circulació l'impacte mediambiental, el nivell d'educació viària i la defensa i la protecció de l'usuari de l'automòbil”
(Fundació RACC, 1998: 3).

Per a aconseguir els objectius que es proposen, la Fundació RACC promou, d'una banda, investigacions sobre temes relacionats amb la mobilitat per tal d'obtenir dades fiables i poder així fer de mitjancera entre la societat civil i les administracions. També es proposa accions educatives destinades a crear un nou concepte de cultura automobilística entre els infants i joves d'avui per tal d'aconseguir que en el futur la mobilitat urbana afavoreixi la simbiosi entre l'espai destinat als vianants i el destinat als conductors i l'ús racional del cotxe privat en els nuclis urbans.

7.1.2 LA PARTICIPACIÓ DEL RACC EN L'EDUCACIÓ VIÀRIA

Com ja s'ha indicat en el capítol 3, des de l'any 1955 es preocupa per l'educació viària. El pioner en la implantació d'un programa d'educació viària va ser un soci històric de l'entitat, el senyor Casimir Aumacelles Salayet, que va ser membre de la Junta Directiva del RACC fins al moment del seu recent traspàs.

7.1.2.1 Els inicis de l'educació viària a les escoles

El Programa d'Educació Viària del RACC es va concretar, en un primer moment, en l'edició el 1957 d'una *Cartilla escolar de la circulación*, editada amb motiu de les bodes d'or del RACC. Plantejava el fet circulatori de "*autos y tranvías*" com una nova manera de desplaçar-se mitjançant "*inventos útiles*" que sense ser "*enemigos*" implicaven el respecte per les "*reglas de circulación*", ja que:

"... pueden causarte mucho daño si vas distraído y chocas con ellos, ya que son como gigantes que pesan y corren más que tu" (RACC, 1957: 4).

A partir d'aquest preàmbul hi ha en la *Cartilla* uns capítols en els quals s'expliquen les normes de circulació, pensades per a identificar i delimitar l'espai que corresponia als vehicles i el que corresponia als vianants.

El protagonista de la *Cartilla* era un nen, *Pequeño*, que passejava pel carrer acompanyat d'una autoritat viària, *Urbanito*, un guàrdia urbà que li anava explicant com calia circular, travessar el carrer i quines coses es podien fer i quines no.

La *Cartilla* donava pautes molt clares sobre el que estava bé i el que estava malament, el que una persona podia fer pel carrer i el que no. Evidentment, les accions incorrectes sempre tenien un càstig, expressat d'una manera que avui es podria qualificar com d'excessiva crueltat:

"... la circulación por la calle está organizada como un juego, y todo lo que se te ha explicado son las reglas del juego que has de cumplir. En todos los juegos es muy feo hacer trampas, pero además es estúpido, ya que el único engañado y perjudicado eres tú mismo. Cuando engañas al Guardia Urbano o no respetas las señales luminosas, cuando no circulas por los Pasos de Peatones, o andas o corres por la calzada, te engañas a ti mismo, eres tú quien sufrirá el accidente, que puede costarte un brazo, una pierna, e incluso la vida, ese don de Dios que es ¡EL TESORO DE TU VIDA!" (RACC, 1957: 35).

El llibre respon a la ideologia dominant dels anys cinquanta: el bé i el mal, comportament correcte i incorrecte, transgredir una norma és ser *estúpid*, *fer trampes*, *enganyar*, etc.

No es coneixen dades sobre la implantació d'aquesta *Cartilla* ni l'impacte que va tenir. Amb tot, el RACC va trametre-la a totes les persones que en aquells moments eren sòcies del RACC i als centres públics de Barcelona.

A més de la seva *Cartilla*, el RACC va col·laborar amb la Guàrdia Urbana de Barcelona, i va acudir a algunes escoles de la ciutat per tal d'ensenyar als alumnes coneixements viaris.

Es pot deduir, doncs, que l'educació viària realitzada en una primera etapa per la institució RACC era bàsicament normativa i centrada gairebé exclusivament a Barcelona, ciutat en la qual hi havia un incipient, però important, moviment de vehicles pels carrers.

Aquesta proposta d'educació viària va dur-se a terme, juntament amb la dels *Guías Escolares de Tráfico* (GET), fins als anys vuitanta quan el fet viari i la mobilitat havien pres unes altres dimensions i no eren ja patrimoni exclusiu de les grans ciutats sinó de tot el territori.

7.1.2.2 Noves propostes d'educació viària per als nous currículums

En el moment d'implantació dels nous currículums i a causa de l'aparició de l'educació viària en els plans d'estudi com un dels anomenats eixos transversals del currículum, la Fundació RACC inicia una nova fase d'intervenció a les escoles per a intentar fer realitat que els continguts viaris figurin en l'ensenyament obligatori.

S'ofereix a tots els centres de Catalunya de forma gratuïta per tal de donar suport als professors i incidir així en l'educació viària dels alumnes. Les activitats es fan en els mateixos centres escolars en el dia i l'hora prèviament convinguts amb el professorat.

El Programa d'Educació Viària a les escoles es materialitza en un document (que s'analitza a continuació) pensat més com unes idees que s'han de dur a la pràctica que no pas com una reflexió sobre l'educació viària.

En la primera part del document es defineixen, molt breument, els objectius, la metodologia de les activitats que es duen a terme, el temps previst per a cada activitat i el material i la infraestructura per a la posada en marxa del projecte.

La segona part del document és la més densa i probablement la que ofereix una informació més consistent sobre el Programa d'Educació Viària. En aquesta part s'expliciten les idees que fonamenten la proposta. Està formada per quatre annexos:

- Annex 1 - Eixos transversals: inclou el fragment del Disseny Curricular Base que fa referència a la transversalitat.
- Annex 2 - Planificació: inclou la informació extreta del Disseny Curricular Base i de les *Orientacions per al desplegament del currículum d'educació infantil i primària. L'educació viària*?, prèviament seleccionada pel Departament d'Ensenyament.
- Annex 3 - Programació: inclou la proposta del RACC per a l'ensenyament de l'educació viària.
- Annex 4 - Avaluació: inclou els aspectes del Programa d'Educació Viària que són objecte d'avaluació.

Per a poder analitzar i valorar adequadament la proposta del RACC per a treballar l'educació viària s'exposen a continuació el conjunt d'aspectes que inclou el document, classificats en quatre apartats:

Origen i finalitats

El projecte per a la formació viària dels nens i les nenes es fonamenta en la idea que la infantesa és el període de la vida d'una persona en què s'aprèn tot allò que en un futur determinarà, entre altres coses, la base del comportament social de l'individu adult. Basant-se en aquesta gran capacitat que tenen els infants per a aprendre i assimilar conceptes, se suposa que aquests seran la base en el futur d'una actitud viària responsable per la qual cosa cal una bona educació.

En un primer moment el RACC emmarcava aquest projecte d'educació viària en una proposta a més llarg termini amb l'objectiu prioritari que l'educació viària recaigui sobre la família. És a dir, es tractava de desvetllar l'interès dels nens i les nenes, dels professionals de l'educació, i a partir d'aquí dels pares, com a persones que han de donar continuïtat als aprenentatges viaris que s'han dut a terme en el marc escolar.

Seguint les indicacions expressades en el Disseny Curricular Base, el Programa del RACC no considera l'educació viària com una assignatura sinó com uns continguts que han d'estar presents en totes les àrees, per la qual cosa cal la participació i el compromís dels professors. Aquest és el context en què s'insereix l'educació viària. El Programa té com a finalitat:

"Eleva el grau de conscienciació i responsabilitat ciutadana, de manera que suposi la interiorització ferma dels valors cívics i actituds a nivell individual que generin una millor convivència col·lectiva" (RACC, 1994: 3).

El Programa pretén ser, tal com s'indica en els seus propis documents, una eina de suport al mestre en la seva tasca d'ensenyament d'educació viària. Per això es defineixen uns objectius:

- Eleva el grau de conscienciació i responsabilitat ciutadana, per la qual cosa el RACC es proposa incidir en l'educació viària de les generacions joves.
- Dur a terme una acció de suport en educació viària en el marc escolar.

Des de 1994 hi ha una nova proposta per a ensenyar educació viària que es posa a l'abast de les escoles amb l'objectiu d'aconseguir una formació viària que permeti als nens i les nenes adquirir actituds viàries responsables.

Objectius i continguts

Els objectius i continguts del Programa d'Educació Viària estan inclosos en l'annex 2, anomenat *Planificació*. Tots ells fan referència a les etapes d'educació infantil i primària i a les àrees següents:

Educació infantil	Descoberta d'un mateix Descoberta de l'entorn Intercomunicació i llenguatges. Llenguatge verbal
Educació primària	Coneixement del medi, social i cultural Coneixement del medi natural Llengua Educació física

En el cas de l'educació primària no es fa referència a totes les àrees curriculars. No s'argumenten els motius pels quals s'han seleccionat aquestes àrees i s'han obviat les que no figuren en el quadre. Això pot fer pensar que no hi ha una opció determinant que hagi facilitat la tria d'àrees i que aquesta respon a afinitats o criteris particulars.

La resta d'informació inclosa en l'annex 2 es troba bastant barrejada. Per a facilitar l'anàlisi s'ha destriat en dos blocs diferents:

- Bloc 1 - Objectius i continguts extrets del Disseny Curricular Base.
- Bloc 2 - Finalitats generals i continguts fonamentals extrets de les *Orientacions per al desplegament del currículum d'educació viària*.

L'anàlisi de la informació corresponent als dos blocs esmentats se centrarà en el desplegament dels diferents apartats que corresponen a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural.

Bloc 1 - Objectius i continguts extrets del Disseny Curricular Base

En aquest bloc s'inclouen els objectius generals, continguts i objectius terminals extrets del Disseny Curricular Base.

Coneixement del Medi Social i Cultural	
Objectius generals	<p>3. Orientar-se en l'espai a partir del cos, d'altres punts de referència de l'entorn i de codis usuals de representació. Reconèixer i expressar l'espai fent ús de diferents suports i tècniques.</p> <p>5. Tenir un coneixement d'ells mateixos en interacció amb l'entorn. Emetre judicis crítics i constructius davant diferents situacions i problemes, tant de l'entorn més pròxim com d'altres més allunyats en l'espai o en el temps.</p> <p>8. Reconèixer, valorar i complir les normes socials relacionades amb el respecte a un mateix i a les altres persones i aquelles que regulen les relacions i la convivència entre la diversitat de grups que configuren la pròpia comunitat.</p>
Continguts de procediments	Interpretació i utilització de símbols i signes convencionals.
Continguts de fets, conceptes i sistemes conceptuals	<p>Drets i deures personals i col·lectius.</p> <p>Paisatges rurals, industrials i urbans.</p>
Continguts d'actituds, valors i normes	<p>Acceptació de les normes referides a un mateix, com a persona i com a membre d'una comunitat.</p> <p>Participació en la vida col·lectiva respectant les normes de convivència.</p>
Objectius terminals	<p>10. Debatre i discutir, de forma raonada, esdeveniments que exemplifiquin situacions socials, sobre les que es posseeix informació.</p> <p>36. Demostrar sensibilitat pels drets i deures que tenim les persones les unes envers les altres i comportar-se d'acord amb les normes que regulen la vida quotidiana i personal com a ciutadans.</p>

Com es pot observar, per la selecció d'objectius i continguts que s'ha fet, sembla que el Programa d'Educació Viària del RACC pretén, més aviat, que els alumnes adquireixin habilitats per a moure's i orientar-se en l'espai, i també promoure actituds que facilitin la convivència social.

Bloc 2 - Finalitats generals i continguts fonamentals extrets de les *Orientacions per al desplegament del currículum d'educació viària*

Es tracta d'unes finalitats i uns continguts que relacionen l'educació viària com a eix transversal amb les àrees curriculars d'educació infantil i d'educació primària elaborades pel Departament d'Ensenyament. Estan expressats per a cada un dels cicles d'educació primària i fan referència als continguts procedimentals, conceptuals i actitudinals.

Finalitats generals de l'educació viària relacionables amb els objectius generals, continguts i objectius fonamentals (sic) de l'àrea de Coneixement del Medi, Social i Cultural			
	Procediments	Fets, conceptes i sistemes conceptuals	Valors, actituds i normes
Cicle inicial	<p>Orientar-se tenint com a punt de referència el propi cos i fites conegudes.</p> <p>Traspassar el carrer adequadament.</p>	<p>Tenir coneixement d'algunes normes d'educació viària freqüents a l'entorn.</p> <p>Interpretar la funció del color taronja dels semàfors.</p>	<p>Responsabilitzar-se del compliment de les normes de circulació viària que exigeix l'entorn.</p>
Cicle mitjà	<p>Circular seguint un petit itinerari.</p> <p>Desplaçar-se correctament pels llocs coneguts i mantenir punts de referència en els desconeguts.</p> <p>Indicar correctament les normes socials referents a la circulació.</p>	<p>Interpretar els senyals de circulació bàsics del poble o ciutat.</p> <p>Raonar els avantatges i els conflictes que genera la circulació.</p>	<p>Assumir algunes obligacions i responsabilitats respecte al fet de circular.</p>
Cicle superior	<p>Desplaçar-se i orientar-se amb facilitat en llocs coneguts de forma espontània i en els desconeguts, atenint-se a les ordres, les rutes marcades o altres ajuts.</p>	<p>Adonar-se de l'existència de conflictes relacionats amb la circulació.</p>	<p>Ajustar les pròpies actuacions a les normes de la comunitat respecte a la conservació de boscos, espais verds, platges, camins, carrers i altres espais públics.</p> <p>Manifestar esperit crític davant de tot allò que degrada l'ambient i tot allò que fa insegura o posa en perill la vida de les persones.</p> <p>Demostrar interès pels principis propis de la circulació.</p> <p>Assumir cada cop més responsabilitats pròpies en aquest aspecte.</p> <p>Respectar i fer respectar els béns individuals i col·lectius i veïllar per la seva conservació o arranjàment.</p>

Continguts fonamentals de l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural			
	Procediments	Fets, conceptes i sistemes conceptuals	Valors, actituds i normes
Cicle inicial	Plantejament de preguntes i problemes relacionats amb els fets de la vida quotidiana.	Drets i deures personals i col·lectius. Els mitjans de transport. Característiques i professions que generen. Normes bàsiques de circulació viària.	Respecte vers les formes i maneres convencionalment correctes quan es va pel carrer, en transport públic, en adreçar-se a les persones grans.
Cicle mitjà	Reconeixement de símbols, grafismes i logotips que representen llocs o serveis. Plantejament de preguntes i problemes sobre fenòmens verificables.	Els mitjans de transport. Els sistemes de transport per carretera, tren, vaixell i avió.	Respecte i defensa de les normes de convivència: a casa, al barri, a l'escola, al carrer, etc.
Cicle superior	----	Els serveis: comerç, turisme, transports...	Estima per les actuacions personals i autònomes. Sensibilitat pels drets i deures que tenim les persones les unes envers les altres. Participació i col·laboració en la vida col·lectiva, comportant-se d'acord amb les normes que regulen la vida quotidiana.

Les finalitats generals i els continguts expressats en el quadre anterior no són una còpia exacta de la proposta del Departament d'Ensenyament, sinó que s'han seleccionat els que el Programa RACC d'educació viària considera més adequats a les seves propostes.

Programació

La proposta pròpia del Programa d'Educació Viària del RACC està inclosa en l'annex 3 i du el títol de *Programació*. En una primera part de la informació s'estableixen els objectius didàctics, els continguts i les activitats.

L'apartat *Objectius didàctics* fa referència a les finalitats que el RACC vol aconseguir en cada un dels cicles mitjançant el Programa d'Educació Viària. Són objectius comuns a totes les àrees.

Els continguts estan classificats per àrees (Coneixement del Medi Social i Cultural, Coneixement del Medi Natural, Llengua i Educació Física) i són una selecció de la informació que hi havia en els quadres de finalitats generals i continguts fonamentals determinats pel Departament d'Ensenyament i als quals ja s'ha fet referència anteriorment.

Les activitats són de tres tipus: de diagnòsi, d'aprenentatge i d'avaluació sumativa o final. En cada una de les activitats es descriuen breument les propostes d'ensenyament i aprenentatge que es faran als alumnes. Segons s'indica:

"Les activitats es desenvolupen amb una metodologia lúdica fomentant la interacció, la participació i el treball reflexiu en grup. En elles, a partir de l'extrapolació de les vivències quotidianes dels nens/es, es treballen els valors i les actituds relacionades amb l'educació viària, tot basant-se amb les seves idees i experiències prèvies. La qual cosa permet que, a partir d'unes activitats lúdiques, els nens assoleixin un aprenentatge significatiu. Finalment, es concreten col·lectivament els acords i les normes útils en el context dels participants." (RACC, 1994: 3).

En aquest annex hi ha també una ressenya del material necessari per al desenvolupament de les activitats. S'inclou una referència a la gestió on consta el personal i la infraestructura necessaris per al desenvolupament de les activitats, i també com s'han de distribuir les dues hores de durada total de la proposta del Programa RACC.

El Programa d'Educació Viària es concreta en quatre propostes diferents d'acord amb l'edat dels alumnes. Hi ha, doncs, les següents propostes:

Cicles/Etapes educatives	Programa
2n cicle d'educació infantil	Anem d'excursió per l'aula
Cicle inicial de primària	(sense títol explícit)
Cicle mitjà de primària	(sense títol explícit)
Cicle superior de primària	(sense títol explícit)

Avaluació

El darrer annex, el número 4, inclou diferents consideracions referides a l'avaluació. Concreta que són aspectes que cal avaluar del Programa d'Educació Viària, els següents:

- *“Els aprenentatges que el projecte proposa.*
- *Els esdeveniments ocorreguts (sic) en el seu desplegament.*
- *La pròpia eficàcia i teorització del propi currículum” (RACC, 1994: 39).*

La concreció de les propostes d'avaluació s'inclou dins el que s'anomenen *zones d'avaluació*. No hi ha una definició del significat d'aquest concepte, però en el document s'indica que comprenen: els objectius didàctics, els continguts, els objectius generals i les finalitats.

L'avaluació dels objectius didàctics es durà a terme a partir de les activitats que es proposen en el Programa d'Educació Viària. No s'indica qui fa aquesta avaluació ni s'inclouen els criteris que cal tenir en compte.

L'avaluació dels continguts s'indica que es farà a partir de la valoració que realitzarà cada professor, una vegada els seus alumnes hagin participat en el Programa d'Educació Viària. S'indica que es materialitzarà a través d'un quadre de resultats.

L'avaluació dels objectius generals no concreta qui la durà a terme, però el document sí que indica que caldrà reflexionar sobre:

- *“L'assoliment dels objectius generals, quins s'han assolit i en quin grau, quins no s'han assolit.*
- *“Possibles causes.*
- *“Esdeveniments ocorreguts (sic).*
- *“Decisions preses.*
- *“Recomanacions per altres aplicacions del disseny” (RACC, 1994: 40).*

Pels criteris que aquí es fa esment, sembla poder deduir-se que aquesta *zona d'actuació* ha de ser valorada pels monitors que gestionen el Programa d'Educació Viària.

L'avaluació de les finalitats inclou, segons indica el document, la valoració dels aspectes generals de la proposta d'educació viària que caldrà tenir en compte per a possibles modificacions. Es defineix com una *metavaluació* i inclou els següents aspectes:

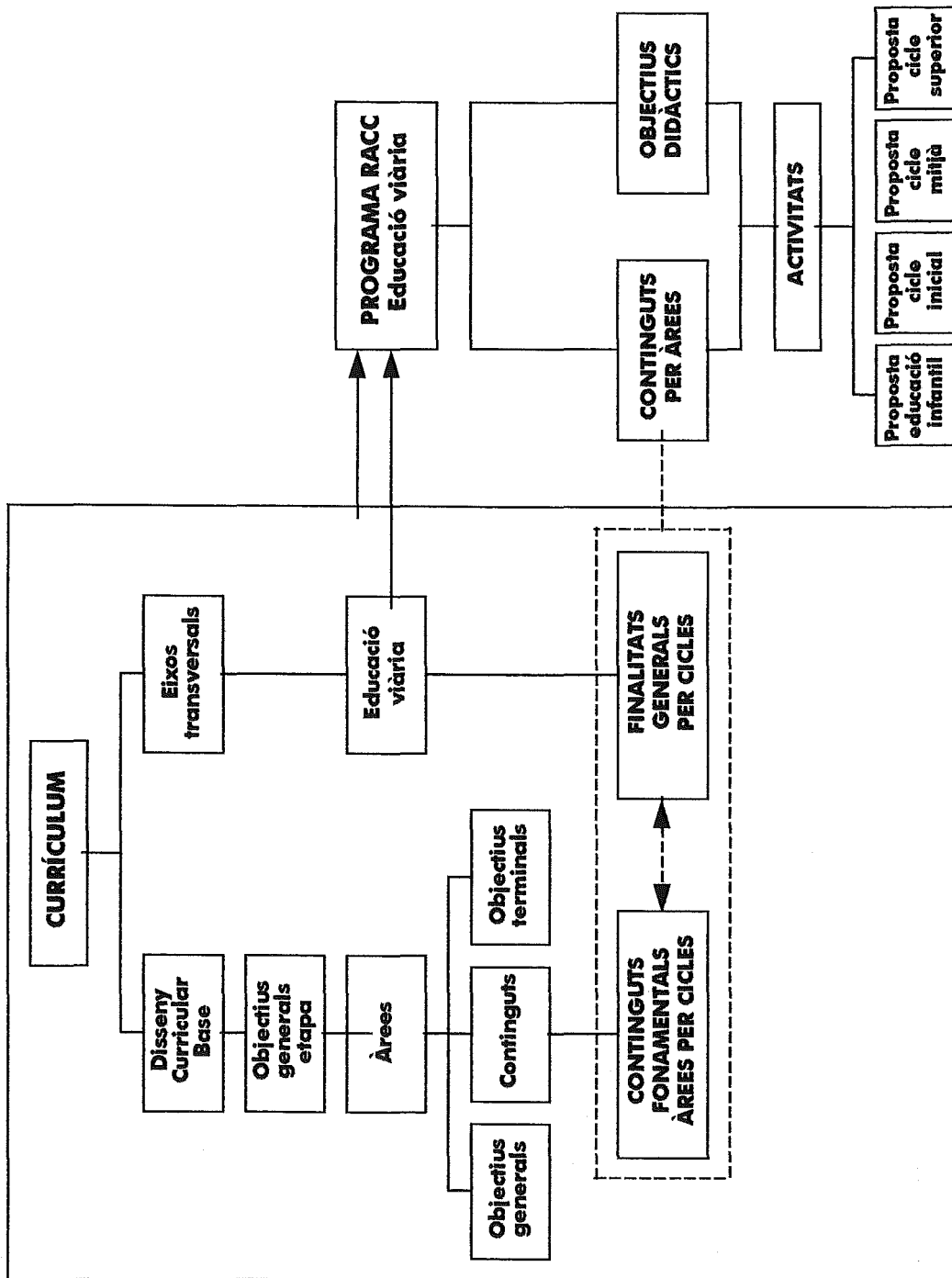
- *“El desenvolupament de les capacitats creatives.*
- *“La dimensió compensadora d'equilibri entre les diferents matèries.*
- *“La dimensió coordinadora entre objectius, continguts, activitats, recursos, persones, nivells, intraàrea, etc.*
- *“La dimensió optimitzadora de la millora d'aspectes de planificació.*
- *“La dimensió orientadora, si hom dóna possibilitats als aprenents de continuar aprenent, aprendre a aprendre.*
- *“La dimensió modificadora, si el disseny té mecanismes d'actualització constant” (RACC, 1994:40).*

Com a conclusió, s'indica que l'avaluació de les finalitats pretén valorar en quin grau el projecte gestiona i fa possible la conscienciació i la responsabilitat ciutadana dels seus receptors.

No s'indica de quina manera es durà a terme l'avaluació de les finalitats ni qui és l'encarregat d'avaluar-les.

S'inclou a continuació un esquema que relaciona les propostes fetes des del currículum amb el Programa d'Educació Viària del RACC:

RELACIÓ ENTRE LES PROPOSTES DEL CURRÍCULUM I EL PROGRAMA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DEL RACC



7.2. Els programes d'educació viària per als cicles mitjà i superior d'educació primària

El RACC va iniciar la seva actuació a les escoles a partir de dos programes, un per al cicle mitjà d'educació primària i un altre per al cicle superior. Tot seguit s'inclou una descripció detallada d'aquests programes.

7.2.1 TRETS COMUNS DELS PROGRAMES D'EDUCACIÓ VIÀRIA

Prèviament a la descripció de cada un dels programes dels cicles mitjà i superior, s'exposen els fonaments comuns a les dues propostes.

7.2.1.1 Característiques

Per als cicles mitjà i superior de l'educació primària hi ha dues propostes, vertebrades d'una manera similar, però que es diferencien per les activitats que es plantegen als alumnes.

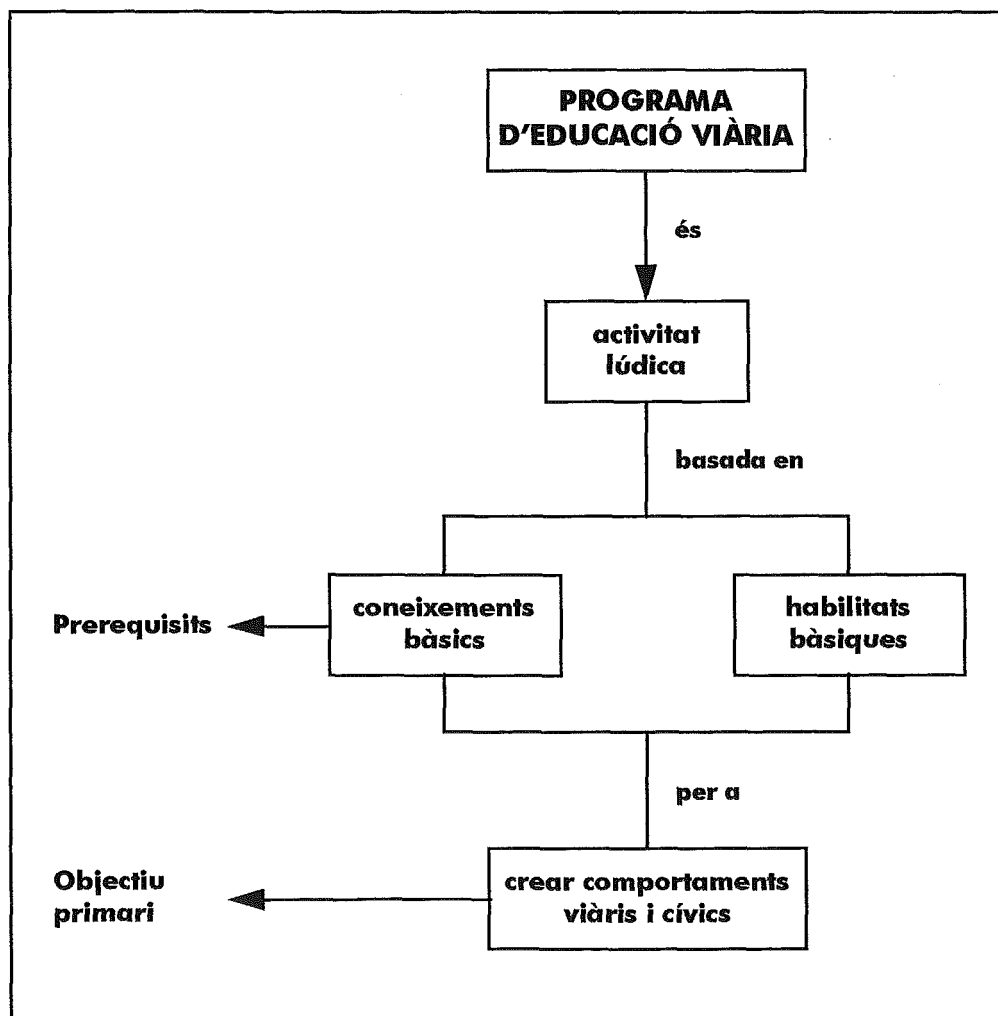
Es tracta d'unes activitats que pretenen fomentar la interacció entre el grup d'alumnes participants per tal que, posteriorment, puguin reflexionar sobre el fet viari i les idees i experiències que els alumnes d'aquestes edats tenen.

Les activitats que es proposen tenen les característiques següents:

- Són de caràcter lúdic. Pretenen, fonamentalment, que els nens i les nenes aprenguin educació viària a partir de jocs, per la qual cosa es considera fonamental fer propostes diferents de les que habitualment es fan a l'escola.
- Fomenten la participació. Pretenen mobilitzar les idees dels alumnes invitant-los a expressar la seva opinió i a col·laborar en les propostes que es fan tant a tota la classe com en petits grups.

- Plantegen la presa de decisions. Hi ha situacions, tant de caràcter individual com col·lectiu, en les quals cal decidir l'opció que es pren i tenir arguments per a defensar la tria feta.
- Fomenten la reflexió. Cal valorar els avantatges i inconvenients de les decisions preses i la diversitat de punts de vista que es donen sobre uns mateixos fets.

ESQUEMA DEL PROGRAMA D'EDUCACIÓ VIÀRIA DEL RACC



7.2.1.2 Distribució del temps

El Programa d'Educació Viària per a cada grup d'alumnes es desenvolupa durant la sessió de matí o de tarda en el mateix centre escolar. La durada total de la sessió és, aproximadament, de dues hores.

7.2.1.3 Infraestructura i material

Les activitats del Programa d'Educació Viària es duen a terme en el mateix centre educatiu. Els monitors s'hi desplacen amb el material necessari per al desenvolupament de la sessió i que és específic per a cada cicle educatiu.

Els centres han de posar a disposició dels monitors un espai interior que tingui una superfície mínima de 80 m². Acostuma a utilitzar-se el gimnàs o la sala polivalent que solen tenir la major part dels centres. Aquest espai ha de disposar de connexions elèctriques i d'un aparell de vídeo.

Cada una de les propostes d'activitats d'educació viària corresponents als diferents cicles educatius necessita un material propi que es posa a disposició dels alumnes perquè l'utilitzin durant la sessió d'educació viària.

També alguns dels programes necessiten un material específic per a ambientar l'espai on es desenvolupa la sessió amb els alumnes. Això té com a finalitat aconseguir simular indrets diversos: carrers d'una ciutat, un autobús, etc.

7.2.1.4 L'equip de monitors

Els responsables de dur a terme el Programa d'Educació Viària són monitors que pertanyen a una empresa dedicada al disseny, l'organització i la gestió de projectes i activitats de caràcter social i/o cultural.

El RACC contracta anualment els serveis d'aquesta empresa i són dos monitors per grup-classe els que s'encarreguen de proposar les activitats que han de desenvolupar els alumnes, així com de dirigir els debats i les intervencions que requereix el Programa d'Educació Viària.

Els monitors són professionals, alguns d'ells amb titulació de diplomats universitaris, que tenen experiència en el camp de l'animació social o en el camp pedagògic. La major part ha participat activament dins el món de l'educació en el lleure: han estat monitors de grups d'esplai, de colònies de vacances, etc.

La presència dels monitors no eludeix la vinculació dels professors de l'aula al Programa d'Educació Viària. Efectivament, hi ha una relació prèvia professors-monitors a partir d'una entrevista que es realitza amb antelació a la sessió amb els alumnes. Té com a finalitat que els monitors prenguin contacte amb el centre, supervisin l'espai on es farà la sessió d'educació viària i entrin en contacte amb els professors per tal d'explicar-los els detalls sobre les activitats que es duran a terme, així com conèixer les característiques del grup d'alumnes que participaran en la sessió d'educació viària.

D'altra banda, tot i que les activitats amb els alumnes estan organitzades i dirigides pels monitors, el professor de l'aula ha d'estar present durant tot el desenvolupament de la sessió, tant per a fer el seguiment de les propostes que es fan als alumnes com per a avaluar posteriorment l'adequació de les activitats i la utilitat que el Programa té per a ensenyar educació viària a l'escola.

7.2.2 DESCRIPCIÓ DEL PROGRAMA PER ALS ALUMNES DEL CICLE MITJÀ

7.2.2.1 Objectius

Els objectius propis de la proposta d'educació viària del RACC per al cicle mitjà de primària s'anomenen *objectius didàctics*. Concreten els objectius generals i objectius terminals del currículum. Es pretén que els alumnes els assoleixin a partir de les activitats que es duran a terme en la sessió d'educació viària a l'escola. Per al cicle mitjà són els següents:

- Descriure les actituds de respecte i convivència envers les persones que circulen pel carrer o viatgen en transport públic.
- Verbalitzar el comportament correcte envers el material col·lectiu del carrer i els elements dels transports públics.

- Expressar-se coherentment en els moments de reflexió col·lectiva sobre fets relacionats amb la circulació com a vianant i com a passatger d'un mitjà de transport públic.
- Enumerar les normes de circulació viària que afecten vianants i conductors d'aplicació més freqüent al propi entorn.
- Resoldre situacions o conflictes en grup.
- Verbalitzar el significat dels senyals de trànsit que trobem amb més freqüència.
- Reconèixer si un so ve de la dreta o de l'esquerra.
- Preveure situacions de perill a partir d'estímul auditius.

7.2.2.2 Continguts

Els continguts fan referència a les àrees que es treballen en la proposta per al cicle mitjà, i són: Coneixement del Medi Social i Cultural, Coneixement del Medi Natural, Llengua i Educació Física. Hi ha, doncs, uns continguts per a cada una d'aquestes àrees referits a procediments, fets, conceptes i sistemes conceptuals i valors, actituds i normes.

Aquests continguts són una selecció dels inclosos en els *Continguts fonamentals d'educació viària* i *Educació viària, finalitats generals* redactats per l'Administració. La proposta del RACC, doncs, solament fa una tria dels que se suposa que s'aprenen amb les activitats que proposen.

A manera d'exemple, s'inclouen els continguts referits a l'àrea de Coneixement del Medi Social i Cultural, i s'indica si segons les propostes de l'Administració eren considerats *Continguts fonamentals d'educació viària* o *Educació viària, finalitats generals*.

Àrea de Coneixement del Medi, Social i Cultural		
Tipologia	Continguts	(Pertinença segons els documents de l'Administració)
Procediments	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Reconèixer símbols, grafismes i logotips que representen llocs o serveis. ▪ Circular seguint un petit itinerari. ▪ Indicar correctament les normes socials referents a la circulació. 	<p>(Continguts fonamentals)</p> <p>(Educació viària. Finalitats generals)</p> <p>(Educació viària. Finalitats generals)</p>
Fets, conceptes i sistemes conceptuals	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Interpretar els senyals de circulació bàsics del poble o la ciutat. ▪ Raonar els avantatges i els conflictes que genera la circulació. 	<p>(Educació viària. Finalitats generals)</p> <p>(Educació viària. Finalitats generals)</p>
Valors, actituds i normes	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Assumir algunes obligacions i responsabilitats respecte al fet de circular. ▪ Respectar i defensar les normes de convivència: a casa, al barri, a l'escola, al carrer, etc. 	<p>(Educació viària. Finalitats generals)</p> <p>(Continguts Fonamentals)</p>

7.2.2.3 Activitats

Les activitats que es proposen en la sessió d'educació viària són les següents:

Primera activitat

Nom: activitat de diagnosi.

Finalitat: introduir el tema i mobilitzar idees dels alumnes sobre comportaments viaris.

Model d'ensenyament: expositiu (transmissiu).

Agrupació d'alumnes: grup classe.

Descripció: es tracta d'un conjunt de seqüències del vídeo de dibuixos animats *Motormania*, produït per Walt Disney, en el qual es poden veure les peripècies d'un ciutadà normal que sofreix uns sorprenents canvis de personalitat quan es posa al volant del seu automòbil. No hi ha un diàleg que enllaci les imatges, sinó que sona com a música de fons la cançó *Un home normal* del conjunt *Els Pets*. Plantegen comportament viaris com: